

BREVIARIS

La ciència i la política

Max Weber

PUV

BREVIARIS

v

La ciència i la política

Max Weber

Traducció i introducció
de Guillem Calaforra

PUV

Títol original: *Politik als Beruf, Wissenschaft als Beruf*[1919]

Traducció de Guillem Calaforra

© Guillem Calaforra

© d'aquesta edició: Publicacions Universitat de València

Febrer 2005

Publicacions de la Universitat de València

Arts Gràfiques, 13 - 46010 València

Disseny de la col·lecció: Enric Solbes

Maquetació: Inmaculada Mesa

ISBN: 84-370-6107-5

Dipòsit legal: V-807-2005

Impressió: Grupo CARDUCHE

ÍNDEX

Introducció

7

La ciència com a vocació i professió

17

La política com a vocació i professió

59

Introducció

En el número de maig de 1917, la revista *Die weißen Blätter* publicava un article de Franz Xaver Schwab (pseudònim d'Alexander Schwab), membre directiu de l'agrupació independent d'estudiants formada al voltant de Gustav Wyneken. Era l'època daurada de les associacions estudiantils alemanyes, actives i bel·licoses, que havien sorgit des de finals del segle XIX arran de les reformes de la universitat alemanya. Schwab arremetia en el seu text «Beruf und Jugend» («Professió i jovent») contra el concepte de professió que s'havia anat emparant dels estudis universitaris del Reich. Aquest fou el tret de sortida d'una polèmica en la qual es van engrescar els membres de l'agrupació estudiantil més important de Baviera (*Freistudentischen Bund. Landesverband Bayern*). I, com a resposta, van projectar un cicle de conferències que haurien de fer determinats intel·lectuals prestigiosos del moment. El títol general de les jornades seria *El treball intel·lectual com a professió* (*Geistige Arbeit als Beruf*), i hauria d'incloure quatre xerrades: *L'educació com a professió* (Georg Kerchensteiner), *L'art com a professió* (Wilhelm Hausenstein), *La ciència com a professió* (Max Weber) i *La política com a professió* (*ídem*).

L'ànima de l'organització d'aquell cicle era Immanuel Birnbaum, membre directiu de l'agrupació. Birnbaum, un jove inquiet i intel·ligent de cognom inequívoc, havia conegut Max Weber al saló del professor d'economia política Lujo Brentano —el mateix Weber seria cridat anys després per succeir Brentano en la

seva càtedra muniquesa. Ja Schwab havia assenyalat els germans Weber com els únics que havien dit res de substantiu sobre la problemàtica de la professionalització. Però l'elecció de Max Weber com a conferenciant va ser reforçada arran de les intervencions d'aquest en les jornades culturals del castell de Lauenstein (Turíngia), organitzades en 1917 per un editor de Jena, Eugen Diederich. Entre el 29 i el 31 de maig, i entre el 29 de setembre i el 3 d'octubre, el Weber orador i el Birnbaum oient van coincidir en aquell espai de debat intel·lectual. En la primera edició de les jornades, Weber dissertà sobre «L'aristocràcia de l'esperit i el parlamentarisme»; durant les sessions de tardor, va fer una conferència sobre «La personalitat i les maneres de viure». En ambdues ocasions es tractava de temes que coincidien amb els neguits dels estudiants muniquesos. La impressió que l'antic catedràtic de Heidelberg va causar damunt els joves fou intensa, i Birnbaum en va prendre nota.

Era un moment molt especial en la vida de Max Weber, que reconquistava les seves pròpies forces després d'una llarga malaltia nerviosa. Mai no havia deixat de treballar com a investigador, que era la seva tasca en primera línia, però ara, a més, tornava a la docència –també per imperatius materials–, i fins i tot baixava a l'arena bellugadissa de la política. Més endavant, en acceptar l'oferta de la Universitat de Munic en març de 1919, vindria el moment de renunciar a la seva vocació més íntima, el seu amor secret per l'acció política. La seva participació en les negociacions de Versalles en marcava el punt i final. Però ell no era un home de partit, ni una persona que hagués pogut viure *de* la política. Per acceptar la càtedra bavaresa, només va posar la condició de no ensenyar economia políti-

ca, sinó sociologia i teoria política. Per molt enciclopèdic que fos –i bé que ho era–, per molt versàtil que fos el seu pensament, aquestes eren les matèries en què volia concentrar-se.

És en aquest context que el jove Birnbaum li va proposar que parlés per als universitaris de Munic. La idea de dissertar sobre la ciència com a professió el va entusiasmar, i finalment es fixà la conferència per al 7 de novembre de 1917. D'acord amb el seu costum, Weber va improvisar sobre uns esquemes redactats en un grapat de quartilles, mentre un estenògraf prenia nota de les seves paraules entre bastidors. Però l'anàlisi textual –més concretament: la comparació entre l'extracte que en va publicar la premsa i el resultat final– revela que el text ja estava perfectament perfilat a principis de novembre. Aquella conferència va ser un esdeveniment sensacional i no va deixar indiferent l'auditori. El motiu de l'ascetisme i la descripció descarnada del procés de professionalització van indignar tant els partidaris de la universitat tradicional com els joves partidaris del neoromanticisme de les «vivències». L'admiració decidida procedia, en canvi, dels cercles husserlians. L'insigne filòsof Karl Löwith en va sortir impressionat per un text en què trobava xifrats «l'experiència i el saber de tota una vida». Weber, com tothom sap, va jugar amb tota la riquesa semàntica del concepte alemany de *Beruf* a la manera luterana: «professió», sí, tal com volien els estudiants, però també «vocació», amb les connotacions religioses del terme. *Wissenschaft als Beruf* es va publicar, finalment, entre juny i juliol de 1919, juntament amb *Politik als Beruf*.

Sobre aquesta darrera conferència, els especialistes assenyalen que no se sap amb certesa quan es va produir l'encàrrec per part dels estudiants. Sí que es coneix, en

canvi, l'anècdota teixida al seu voltant. L'ambient intel·lectual alemany mantenia llavors un debat força excitat sobre la dignitat de la professió de polític. En 1907, Werner Sombart havia publicat al seu setmanari *Morgen* un parell d'articles en què atacava amb contundència i menyspreu la professió política, «buida espiritualment, èticament fal·laç, estèticament grollera». Li va respondre Friedrich Naumann, que defensava la dignitat del treball polític com una tasca de màxima transcendència per al bé col·lectiu. Weber coneixia aquesta polèmica, que anys a venir es barrejaria amb les batusses sobre el pacifisme del filòsof i pedagog muniquès Friedrich Wilhelm Foerster –vegeu les al·lusions explícites que en fa en les conferències que ací presentem. Quan se li proposà el tema *Politik als Beruf*, Weber va recomanar els organitzadors que s'adrecessin a Naumann, però aquest declinà la invitació per motius de salut. Els estudiants més radicals van presentar la idea d'encarregar la conferència a Kurt Eisner, membre radical-socialista del govern bavarès. Birnbaum en va advertir Weber, com a mesura de pressió. Aquest, que considerava Eisner com un «polític de les conviccions sense circumspècció pel que fa a les conseqüències de les seves accions», acceptà a contracor per no donar oportunitats gratuïtes al seu adversari. De fet, a Lauenstein havia discutit sobre el tema, durant hores i hores, amb estudiants de les més diverses tendències. La conferència va tenir lloc, finalment, el 28 de gener de 1919. Segons conta Löwith, l'impacte sobre l'auditori va ser bastant menys intens que en la conferència anterior.

En *La ciència i la política*, embolcallat en una anàlisi aparentment freda s'entreveu un diagnòstic apassionat

de l'Europa contemporània. Una passió que, certament, no exclou el to angoixat que ara i adés es deixa veure en el pensament weberian. Fredor analítica, doncs, però també lucidesa amarga. No és estrany que els seus contemporanis se sentissin incòmodes davant aquest discurs tan personal. Weber realitza una feina dura de desencantament, paral·lel –o perpendicular– al mateix procés que ha desposseït la nostra cultura d'esperances ultramundanes o de profecies salvadores. Respecte del món universitari a què pertanyien els seus interlocutors, Weber els presenta un panorama en què la universitat tradicional es considera ja periclitada. Només l'especialització és la garantia de professionalitat conseqüent, només la dedicació ascètica al coneixement provisional té per a Weber la dignitat de qui es troba «a l'altura de la seva tasca». Els idealistes partidaris de la universitat d'estil antic, de l'humanisme de pedra picada, no podien pair aquesta mirada a la cara, sense prejudicis, vers el destí de la pròpia època.

Més severa encara és la separació taxativa, d'arrel neokantiana, que Weber planteja entre l'objectivitat del coneixement científic i la irracionalitat essencial dels ordres de valors. La seva teoria es troba al cor mateix de la crítica contemporània de la modernitat. Els seus contemporanis, amb una innocència que es perpetua en el temps, confiaven en el coneixement científic, en la raó hipostasiada, en el progrés material, com a entitats que havien de fonamentar les seves decisions vitals. I no: la ciència, ens recorda Weber, no és feta de la mateixa matèria que els valors. En un cert sentit, els valors són *irracional*s –o *extraracional*s, si es vol–, i la dinàmica mateixa de la racionalització occidental els ha deixat orfes de referències transcendents. Weber no s'ho inventa, això, i se situa amb

fermesa en una línia de pensament que va des dels il·lustrats (Voltaire i sobretot Diderot) fins a Nietzsche —un dels seus autors de referència—, passant per Sade i pels grans novel·listes russos, amb parada preferent vora el seu admirat Tolstoi. Quan ens decidim per una presa de posició determinada, ens diu, «serviu aquest déu i ofeneu aquell altre». La vida és feta d'eleccions inevitables: aquesta és la tragèdia, i la ciència no ens ajuda a fonamentar les tries de valors, sinó a *calcular* els mitjans més efectius per servir-los. Un problema universal, sens dubte, que ens presenta d'una manera extraordinàriament suggeridora.

I què és la política, en aquestes circumstàncies? Potser l'àmbit on la tragèdia de les tries excloents es presenta de manera més greu, punyent i plena de perills. Weber es dedica en la secció central del text a descriure amb una notòria minuciositat casos històrics diversos, es delecta sobretot en l'explicació de nombrosos detalls de l'estructura política d'Anglaterra, Alemanya i els Estats Units; però les idees d'abast més general es troben al principi i al final de la seva intervenció. La definició de l'estat amb què gairebé enceta el text és un veritable clàssic, i les seves consideracions sobre els tipus de dominació política legítima són de referència inexcusable en matèria politològica. Són passatges d'una concisió i d'una clarividència descarnades, d'una exactitud feridora i sense concessions. La secció final del seu discurs, la dedica a consideracions de tipus ètic sobre la professió (i vocació) de la política; i ací tornem a trobar combustible per a inacabables reflexions actuals, actualíssimes: l'oposició entre l'ètica de conviccions i l'ètica de responsabilitat haurien de ser lectura obligatòria de qualsevol aprenent o professional de polític. Weber vacil·la entre la convicció incondi-

cional i el pragmatisme responsable, tot i que es decanta de manera evident per aquest darrer. I, evidentment, hi reapareix el caràcter tràgic de les decisions morals –de les decisions polítiques, o de l'acció política. Les exigències intel·lectuals que posa damunt la taula són diàfanes.

Exigències, justament, és allò que Weber planteja i allò que el fa incòmode –i inevitable–, tant per al polític com per al científic. Lucidesa, servei a una causa suprapersonal, claredat i sobrietat en el pensament, sentit de la realitat, responsabilitat conscient pels propis actes: Weber no parla, o no escriu, per als frívols de l'acadèmia o del partit. La seriositat esquerra del seu pensament és essencialment aristocràtica, d'una aristocràcia de l'esperit que, tanmateix, no cau en l'elitisme. Weber s'adreça ací a tots aquells que són capaços de percebre i admetre amb valentia temerària les coordenades històriques en què ens movem: racionalització intel·lectualista del món, desencantament, incommensurabilitat i «irracionalitat» dels ordres de valors. I això és, precisament, el que dóna aquest to diguem-ne «existencialista» al seu pensament. D'un «existencialisme», això sí, desproveït de lírica i de qualsevol tipus de condescendència. També en aquest sentit tenia raó Löwith, en referir-se a *La ciència*.

Respecte d'aquestes dues conferències, el judici de la crítica és unànim: es tracta de textos «filosòfics» clau per a la comprensió del pensament de l'autor. En el *corpus* weberià, *La ciència* i *La política* són com una síntesi extraordinàriament densa, riquíssima, de les línies mestres de la seva reflexió sobre la cultura occidental. El lector familiaritzat amb els escrits més acadèmics –«especialitzats»– de Weber hi reconeix

passatges gairebé literals, traces evidents de temàtica i de sentit. *La ciència* ens remet *filològicament* al famós article sobre la neutralitat axiològica en les ciències socials (i als *Estudis sobre teoria de la ciència* en general), i a la més famosa encara *Zwischenbetrachtung* dels *Estudis sobre sociologia de la religió*. Per la seva banda, *La política* recull sintèticament les idees de textos diversos, com ara del clàssic sobre «Els tres tipus purs de dominació legítima», passatges d'*Economia i societat*, evidentment els *Escrits polítics*, etcètera.

Però l'interès que *La ciència i la política* conserven per a nosaltres, europeus del segle XXI, va molt més enllà dels aspectes erudits. La vigència de l'aportació weberiana a la *Kulturkritik* queda xifrada en la peremptorietat excitada i insoluble dels interrogants que ens planteja. Podem discutir-li l'abast i el contingut de la seva idea d'especialització; podem retraure-li les febleses i la nefasta realització històrica de la seva idea de lideratge –i Lukács, que no tenia un pèl de despistat, ho va fer–; podem abominar, i amb raó, del seu nacionalisme teutònic i bel·licista. Però la seva lliçó de rigor i coherència intel·lectuals es mantenen intactes; i el seu diagnòstic, el diagnòstic a què ens referíem més amunt, no invita a la displicència asèptica de l'historiador de les idees. *De te fabula narratur*, com van aprendre en carn pròpia, per exemple, els pares de la *teoria crítica*. Paga la pena de rellegir *aquest* Weber, o Weber en general, i tot seguit fer una ullada al nostre voltant. Potser no es tractarà d'una experiència agradable, però la parèmia popular ens n'avisava, implacable: «allò que cou, cura.»

GUILLEM CALAFORRA
Cracòvia, febrer de 2004

Nota del traductor

Ja és una vella tradició, això d'encapçalar les traduccions de textos weberians amb un advertiment sobre l'estil de l'autor, unes frases de justificació que sempre són descaradament autoexculpàtores. No pas sense raó. Alguns, amb la millor intenció que els dicta la devoció, addueixen hipòtesis d'una tendra innocència, digna de millors objectes: que si forma part d'una tradició, típicament germànica, d'escriptura intencionadament envitricollada; que si es tracta d'un *estil* particular, d'arrel polifònica en la seva multiplicitat d'idees simultànies, emparentada, per exemple, amb la dislocació expressionista d'un Schönberg, etcètera. El cas és que Weber no sols escrivia en alemany, idioma famós entre els romànics per la seva peculiar sintaxi, sinó que simplement era un estilista nefast. Els seus textos, tret d'algunes metàfores cèlebres i felices, són d'una lletgesa estètica directament proporcional a la riquesa del seu pensament. Que quedi clar per endavant, perquè el lector no se'n faci creus ni ho atribueixi només a la imperícia de la versió.

De tota manera, hem intentat donar al text weberianà una formulació catalana equidistant entre la fidelitat a la lletra i la legibilitat de la traducció. Sempre amb el pressupòsit que el *sentit* de l'original quedés escrupolosament respectat fins al mínim detall. Això explica, per exemple, que alguns períodes del text alemany apareguin esquarterats en frases separades, o també que determinats fenòmens d'èmfasi, que Weber aconsegueix per mitjans sintàctics, quedin atenuats amb l'imprescindible canvi d'ordre dels constituents de la frase en la traducció. Pel que fa a les citacions –la Bíblia, Shakespeare, Goethe, Nietzsche–, les hem reproduïdes en versions catalanes autoritzades.

No cal dir que la nostra traducció pren com a punt de partida el text definitiu de la magnífica edició crítica de Wolfgang J. Mommsen, Wolfgang Schluchter i Birgitt Morgenbrod (*Wissenschaft als Beruf. Politik als Beruf*. Tübingen, J. C. B. Mohr [Paul Siebeck], 1992 – *Max Weber Gesamtausgabe, Abt. I: Schriften und Reden, Bd. 17*). Per coherència amb el caràcter assagístic d'aquesta col·lecció, i per reproduir el caire divagatori i oral del text, no hi hem inclòs notes explicatives a peu de pàgina. El lector interessat trobarà tot el que pugui cercar, i més, en l'edició crítica esmentada.

G. C.

ISBN 84-370-6107-5

9 788437 061078

BREVIARIS

5

PUV

PUBLICACIONS

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA